

Mål C-635/23

Begäran om förhandsavgörande

Datum för ingivande:

23 oktober 2023

Domstol som begär förhandsavgörande:

Kammergericht (Berlin, Tyskland)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

20 oktober 2023

Klagande:

WBS GmbH

KAMMERGERICHT

Beslut

[utelämnas]

I mål om ömsesidig rättslig hjälp avseende

en europisk utredningsorder utfärdad av byrån för

avskaffande och bekämpning av korruption i Republiken Lettland av den 25 april 2019

här endast avseende

WBS GmbH

[utelämnas]

har fjärde brottmålsavdelningen vid Kammergericht i Berlin den 20 oktober 2023 beslutat följande:

Följande fråga hänskjuts med stöd av artikel 267 FEUF till Europeiska unionens domstol för ett förhandsavgörande:

Får en europeisk utredningsorder, avseende en åtgärd som enligt den utfärdande statens nationella rätt är förbehållen domstolarna, i samarbete med en myndighet som inte har någon rättslig behörighet för godkännande, utfärdas av en annan behörig myndighet i den mening som avses i artikel 2 c ii i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/41 av den 3 april 2014 om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området, när en domstol i den utfärdande staten tidigare har godkänt utredningsåtgärden och härvid har uppfyllt den prövnings- och motiveringsskyldighet som föreskrivs i direktiv 2014/41?

S k ä l :

1 A. Omständigheterna

Den 5 april 2019 inledde byrån för avskaffande och bekämpning av korruption en brottmålsprocess mot tjänstemän vid en stiftelse i Riga på grund av misstanke om storskaligt bedrägeri, olagligt slöseri med annans egendom i stor omfattning och förfalskning av handlingar samt användning av förfälskade handlingar. I samband med sina utredningar fann byrån att det var nödvändigt att göra en husrannsakan i affärslokalerna i Berlin tillhörande företagen FF GmbH och WBS GmbH, och den ansökte hos undersökningsdomaren vid domstolen i förstaden Vidzeme till staden Riga om godkännande av dessa utredningsåtgärder i enlighet med artiklarna 179 och 180 i den lettiska straffprocesslagen. Undersökningsdomaren biföll ansökan genom beslut av den 24 april 2019 och motiverade sitt beslut med att det kunde antas att det i ovannämnda företags lokaler fanns handlingar, datamedier och föremål som var relevanta för förfarandet; syftet med husrannsakan var att finna och beslagta dessa, och den var nödvändig och proportionerlig.

2 Den 25 april 2019 utfärdade den lettiska byrån för avskaffande och bekämpning av korruption, i egenskap av annan behörig myndighet i den mening som avses i artikel 2 c ii i direktiv 2014/41, en europeisk utredningsorder genom vilken den anmodade Förbundsrepubliken Tyskland att höra två vittnen samt verkställa undersökningsdomarens husrannsakningsordrar av den 24 april 2019, vilka bifogades den europeiska utredningsordern. Åklagarmyndigheten i Republiken Lettland godkände den europeiska utredningsordern och översände den till åklagarmyndigheten i Berlin.

3 Efter ansökan från åklagarmyndigheten i Berlin begärde även Amtsgericht Tiergarten i Berlin en husrannsakan i FF GmbH:s och WBS GmbH:s affärslokaler. De husrannsakingar som därefter gjordes den 13 maj 2019 ledde till att ett stort antal bevisföremål togs i beslag.

4 FF GmbH:s och WBS GmbH:s ombud överklagade åtgärden för ömsesidig rättslig hjälp vid den hänskjutande domstolen och yrkade bland annat fastställande av att de beslagtagna bevisföremålen inte fick lämnas ut till Republiken Lettland. När det gäller FF GmbH framlade Kammergericht förfarandet för Bundesgerichtshof för klargörande av en rättsfråga om huruvida överklagandet kunde tas upp till

prövning. När det gäller WBS GmbH slog Kammergericht bland annat fast att bevisningen endast fick lämnas ut på villkoret att bestyrkta kopior av de beslagtagna originalhandlingarna skulle lämnas ut i stället för originalhandlingarna. Därefter lämnades den bevisning som hade tagits i beslag hos WBS GmbH ändå inte ut, eftersom åklagarmyndigheten i Berlin ansåg att man skulle avvakta utgången i prövningsförfarandet vid Bundesgerichtshof.

- 5 Efter det att Bundesgerichtshof hade meddelat beslut yrkade WBS GmbH:s ombud ännu en gång bland annat fastställande av att beslagtagen bevisning inte fick lämnas ut till Republiken Lettland. Han anser att Kammergericht har att på nytt – i enlighet med de bestämmelser i nationell rätt som föreskriver en sådan möjlighet – besluta huruvida bevisningen får lämnas ut, eftersom rättsläget har ändrats. Enligt den dom av den 16 december 2021 som numera har meddelats av Europeiska unionens domstol i mål C-724/19 får en europeisk utredningsorder som avser en åtgärd som enligt den utfärdande statens lagstiftning är förbehållen domstolarna, bara utfärdas av en domstol. Således får beslagtagen bevisning nu i varje fall inte lämnas ut, eftersom den husrannsakan som föregått beslagtagandet är förbehållen domstolarna i Republiken Lettland, men den europeiska utredningsordern inte har utfärdats av en domstol.
- 6 Åklagarmyndigheten i Berlin frågade åklagarmyndigheten i Republiken Lettland om den europeiska utredningsorden eventuellt kan utfärdas på nytt av en domstol. Åklagarmyndigheten i Republiken Lettland förklarade att detta inte är möjligt, eftersom det inte finns någon rättslig grund för detta i Republiken Lettlands lagstiftning.
- 7 För att klargöra den fråga som har tagits upp i samband med förevarande beslut sköt Kammergericht upp avgörandet av ansökan om ett nytt beslut om huruvida ömsesidig rättslig hjälp är tillåten och begärde att utlämnandet av beslagtagen bevisning skulle skjutas upp.
- 8 B. Skälen till att förhandsavgörande begärs

I. Fjärde avdelningen vid Europeiska unionens domstol slog genom dom av den 16 december 2021 i mål C-724/19 fast att artikel 2 c i i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/41/EU av den 3 april 2014 om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området ska tolkas så, att den utgör hinder för att en åklagare ska vara behörig att under förundersökningen i ett straffrättsligt förfarande utfärda en europeisk utredningsorder, i den mening som avses i detta direktiv, i syfte att erhålla trafik- och lokaliseringssuppgifter avseende telekommunikationer, när det i ett liknande inhemskt ärende enbart är en domstol som får besluta om en utredningsåtgärd som syftar till att få tillgång till sådana uppgifter. I det ärende som låg till grund hade den bulgariska åklagarmyndigheten i egenskap av myndighet enligt artikel 2 c i i direktiv 2014/41, utan föregående medverkan av en bulgarisk domstol, utfärdat fyra europeiska utredningsordrar som gällde erhållande av trafik- och lokaliseringssuppgifter avseende telekommunikationer. Det rörde sig om åtgärder som den bulgariska

åklagarmyndigheten skulle ha fått begära enbart på grundval av ett tillstånd från domstol i ett liknande inhemskt ärende.

- 9 II. Om de principer som ställdes upp i EU-domstolens avgörande tillämpades på det aktuella fallet borde Kammergericht besluta att beslagtagna bevisning inte får lämnas ut till Republiken Lettland.

Den tyska lagstiftaren har utformat bestämmelserna i direktiv 2014/41/EU om kraven på behörighet för den utfärdande myndigheten i 91d § stycke 1 Gesetz über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen (lagen om internationell ömsesidig rättslig hjälp i brottmål) (nedan kallad IRG) som ett villkor för att ömsesidig rättslig hjälp ska vara tillåten. 91d § stycke 1 IRG har följande lydelse:

1) Ömsesidig rättslig hjälp är endast tillåten när den utfärdande medlemsstaten för sin anmodan använder det formulär som återges i bilaga A eller i bilaga C till direktivet om en europeisk utredningsorder i dess aktuella lydelse, vilket

1. ska ha utfärdats av en rättslig myndighet i den mening som avses i artikel 2 c i i direktivet om en europeisk utredningsorder, eller

2. ska ha utfärdats av en annan myndighet än den som anges i punkt 1, vilken den utfärdande medlemsstaten har angett som behörig för detta, och som har bekräftats av en myndighet enligt punkt 1 i avsnitt L i formuläret i bilaga A till direktivet om en europeisk utredningsorder.

- 10 Enligt 91d § stycke 1 IRG skulle beslagtagna bevisning inte få lämnas ut till Republiken Lettland, eftersom den europeiska utredningsordern, i den mån den avser den åtgärd för husrannsakan som är oskiljaktigt kopplad till utlämnandet av handlingarna, har utfärdats av en myndighet som saknar behörighet. Byrån för avskaffande och bekämpning av korruption skulle såtillvida inte vara en annan behörig myndighet i den mening som avses i artikel 2 c ii i direktivet, eftersom den inte skulle ha varit behörig att besluta om husrannsakan i ett liknande inhemskt ärende. Enligt artiklarna 179 och 180 i den lettiska straffprocesslagen får husrannsakingar i princip bara begäras av en domstol. I engelsk översättning (källa: <https://wipolex-res.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/lv/lv043en.pdf>) lyder bestämmelserna enligt följande – i den mån det är relevant för förfarandet:

Section 179. Searches

(1) A search is an investigative action whose content is the search by force of premises, terrain, vehicles, and individual persons for the purpose of finding and removing the object being sought, if there are reasonable grounds for believing that the object being sought is located in the site of the search.

(2) A search shall be conducted for the purpose of finding objects, documents, corpses, or persons being sought that are significant in criminal proceedings.

Section 180. Decision regarding a Search

(1) A search shall be conducted with a decision of an investigating judge or a court decision. An investigating judge shall take a decision based on a proposal of a person directing the proceedings and materials attached thereto.

(2) ...

(3) In emergency cases where, due to a delay, sought objects or documents may be destroyed, hidden, or damaged, or a person being sought may escape, a person directing the proceedings may conduct a search with the consent of a public prosecutor. ...

- 11 Det fastställande som följaktligen krävs av att den ömsesidiga rättsliga hjälpen är otillåten, om rättsprinciperna i EU-domstolens dom i mål C-724/19 tillämpas, skulle få till följd att åklagarmyndigheten i Berlin enligt artikel 9.3 i direktiv 2014/41/EU skulle vara tvungen att återsända den europeiska utredningsordern till Republiken Lettland.
- 12 III. Kammergericht är dock tveksam till om principerna i EU-domstolens dom i mål C-724/19 ska tillämpas oförändrat i det aktuella fallet, eller om det inte i stället räcker att en domstol i den utfärdande staten godkänner den ifrågavarande utredningsåtgärden före utfärdandet av den europeiska utredningsorden och därmed har uppfyllt den skyldighet att pröva och motivera som föreskrivs i direktiv 2014/41/EU.
- 13 1. Denna tveksamhet beror dels på att EU-domstolens avgörande gällde en myndighet i den mening som avses i artikel 2.c i, men i det aktuella fallet en ”annan behörig myndighet, enligt den utfärdande statens definition” i den mening som avses i artikel 2 c ii har agerat i egenskap av utfärdande myndighet. Kammergericht kan inte klart utläsa av EU-domstolens dom huruvida de principer som anges i denna gäller på samma sätt för europeiska utredningsordrar som utfärdas i enlighet med artikel 2 c ii. I punkterna 29 och 30 i domen förklarade domstolen följande:

”29. Det framgår således av ordalydelsen i denna bestämmelse att den utfärdande myndigheten, i alla fall som omfattas av nämnda bestämmelse, ska vara behörig i det aktuella målet, antingen i egenskap av domare, undersökningsdomare eller åklagare, eller, när den inte är en rättslig myndighet, i egenskap av utredande myndighet.

30. En analys av ordalydelsen i nämnda bestämmelse gör det däremot inte i sig möjligt att fastställa huruvida uttrycket ’behörig i det berörda fallet’ har

samma innebörd som uttrycket 'med behörighet att besluta om bevisinhämtning i enlighet med nationell rätt' och, följaktligen, huruvida en åklagare kan vara behörig att utfärda en europeisk utredningsorder i syfte att erhålla trafik- och lokaliseringssuppgifter avseende telekommunikationer, när denna behörighet inom ramen för ett liknande inhemskt ärende enbart tillkommer den domstol som är behörig att vidta en utredningsåtgärd som syftar till att få tillgång till sådana uppgifter.”

- 14 Detta skulle enligt Kammergerichts uppfattning kunna förstås så, att en annan myndighet i den mening som avses i artikel 2 c ii kan utgöra en behörig utfärdande myndighet, när det enligt nationell rätt är förbehållet domstolarna att begära åtgärden, och att en domstols medverkan – som rimligtvis är nödvändig även i denna konstellation – i ett sådant fall kan ske på annan plats.
- 15 2. Dels skiljer sig det aktuella fallet från det ärende som låg till grund för EU-domstolens avgörande såtillvida som den utredningsåtgärd som enligt den utfärdande statens lagstiftning är förbehållen domstolarna ska ha godkänts av en domstol i den utfärdande staten och härvid har ansetts nödvändig och proportionerlig innan den europeiska utredningsordern har utfärdats. Detta leder enligt Kammergerichts uppfattning till att de argument som ligger till grund för EU-domstolens avgörande i stort sett inte är tillämpliga i det aktuella fallet.
- 16 Såsom Kammergericht har förstått det stödde EU-domstolen huvudsakligen sitt avgörande på följande tre argument:
- 1) Endast den myndighet som enligt nationell rätt är behörig att begära den ifrågasatt åtgärden kan på ett meningsfullt sätt uppfylla den skyldighet att pröva (artikel 6.1 a) och motivera som föreskrivs i direktivet (se punkterna 32–34).
 - 2) Enligt artikel 6.1 b i direktiv 2014/41 får den utfärdande myndigheten endast utfärda den europeiska utredningsordern på villkoret att den utredningsåtgärd som anges i den europeiska utredningsordern kunde ha begärts på samma villkor i ett liknande inhemskt ärende (punkt 35).
 - 3) Om det gjordes åtskillnad mellan den myndighet som utfärdar den europeiska utredningsordern och den myndighet som är behörig att besluta om utredningsåtgärder inom ramen för det nationella förfarandet skulle detta komplicera samarbetssystemet och därigenom äventyra inrättandet av ett förenklat och effektivt system (punkterna 36–38).
- 17 a) Kammergericht anser att det första och det andra argumentet inte är relevanta i det aktuella fallet. Skyldigheten att pröva enligt artikel 6.1 a i direktivet iaktogs av den enligt nationell rätt behöriga myndigheten innan den europeiska utredningsordern utfärdades, och den behöriga undersökningsdomaren förklarade i sitt beslut att de husrannsakingar som skulle göras i Berlin var nödvändiga och proportionerliga. Några särskilda krav på motivering behövde – till skillnad från det ärende som låg till grund för EU-domstolens avgörande i mål C-724/19 – inte

uppfyllas. Den utfärdande myndigheten utfärdade också den europeiska utredningsordern på de villkor enligt vilka utredningsåtgärden kunde ha begärts i ett liknande inhemskt ärende. Den ansökte först om husrannsakan vid en domstol, och domstolen godkände husrannsakan innan den europeiska utredningsordern utfärdades.

- 18 b) Enligt Kammergerichts uppfattning återstår endast det tredje argumentet.
- aa) Kammergericht anser i detta avseende, för det första, att detta argument ska betraktas på ett annorlunda sätt. Om den myndighet som utfärdar den europeiska utredningsordern måste vara densamma som den myndighet som enligt nationell rätt är behörig att besluta om åtgärden, kan detta, enligt Kammergerichts uppfattning, medföra inte bara förenklingar utan även komplikationer. Detta gäller i synnerhet för medlemsstater där undersökningsdomstolen – som till exempel i det tyska rättssystemet – inte spelar någon central roll i förundersökningen, utan bara berörs av utredningarna vid enstaka tillfällen, till exempel när vissa utredningsåtgärder som har begärts av åklagarmyndigheten vidtas, eller vid beslut om och fastställande av tvångsåtgärder som är förbehållna domstolen enligt det nationella straffrättsliga förfarandet. I varje fall i det tyska rättssystemet leder den omständigheten att undersökningsdomstolen bara är behörig i enstaka fall till att den endast har tillgång till handlingarna i målet när den faller avgörande och dessutom inte känner till vare sig de delar av utredningen som dess avgörande inte avser eller utvecklingen efter det att den har fällt avgörande. Om undersökningsdomstolen anses vara utfärdande myndighet måste den följaktligen vid eventuella frågor från den verkställande myndigheten, exempelvis enligt artikel 6.3 första meningen i direktivet, först beställa handlingarna i målet och (på nytt) sätta sig in i utredningarna och det aktuella läget. Detta leder till att den ömsesidiga rättsliga hjälpen fördröjs.
- 19 Det måste dessutom beaktas att det kan förekomma fall där den europeiska utredningsordern – så som i det aktuella fallet – förutom utredningsåtgärder som är förbehållet domstol att begära, också avser åtgärder för vilka så inte är fallet. I ett sådant fall torde det vara möjligt att varje myndighet utfärdar en separat europeisk utredningsorder för det område som omfattas av dess behörighet. Den verkställande staten skulle då ha olika utfärdande myndigheter som kontaktpunkt när det gäller två europeiska utredningsordrar som avser samma faktiska omständigheter. Kammergericht anser att även det kan komplicera samarbetssystemet.
- 20 bb) För det andra undrar Kammergericht huruvida redan det tredje argumentet kan motivera de begränsningar av medlemsstaternas handlingsutrymme som följer av principerna i mål C-724/19 vid genomförandet av direktiv 2014/41. Kammergerichts tveksamhet grundar sig också på en jämförelse med rättsläget när det gäller den europeiska arresteringsordern där ett system med två olika utfärdande myndigheter anses vara tillåtet, trots det alltjämt relevanta syftet att förenkla ett tidigare komplicerat system för samarbete mellan medlemsstaterna (se skäl 5 i rådets rambeslut 2002/584/RIF av den 13 juni 2002 om en europeisk

arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna, samt dom meddelad av Europeiska unionens domstol (stora avdelningen) den 27 maj 2019 i mål C-509/18).

21 Den hänskjutande domstolen ställer därför följande fråga:

[utelämnas] [upprepning av tolkningsfrågan]

[utelämnas]

ARBETS-DOKUMENT